

N

29

יח' ישב

אַפְטִימִיסְטִישׁ דָּאָרֶף מֵעַן בָּעַטְרָאָכְטָעָן זַיִיףָרָע
רִירִיט יְטוֹבָת דָּעָר אָרְגָּאָנוּזְרָגָג סָוִן דַּי יְזִדְישָׁע
עַם הִסְמָאָרִישָׁע טָרָאָדוּצְיָאנָעָע נָאָמָעָן בָּיִת

התה' בידה ותצאנה כל הגשים אחריו' – מרימות
וירושע פויק אין איהר האנד און צעט טרויען
געגען. איזיך היינט ווען מיר האבען שווין די
ד א קלײַינע צאָהַל – אייז צו האָפֿעַן איז אלע
וועלען אין זיינער וועגען נאָכְגַּהֲן איזן דאן
יזדישע טאָכְטַעַר ווערען יידיש-בעוואָיסטַזַּי.
בערטציגט פאר איהר בערוף: פֿאָרְטְּצִיזְפּֿעַן די
מוֹטְנֵע איזן העַלְדִּישׁ טהאָפֿעַן פֿוֹן די הַיסְטָאַ
עַן, וואָס זיינער געמען זונען אוַיסְגַּעַרְיכַּט
געשיכְטַע מיט גַּלְדַּעַנְעַ אַתְּיוֹת אַון בעפְּסַט
אַון דִּימְאָנְטַעַנְעַ שְׂטִינְגֶּר – ווילען אַון מְזֻתָּה
פאר דער גַּרְוִיסְטַר אַון ווַיְכִיטְבֶּגֶר אַרְגְּנָאַנְזִי.
וְאַגְּנָשְׁעָנוּסְוּעָרֶט אַון נְזִיטְיג.

צִיִּטְוָן, וּמְעֵן דַּי אַיִרָּאָפָעָאִישׁ צִיּוֹנִילְיוֹאָצְיעַ

ז' 110נְצָרָאַפְעָאַישׁ צִוְילְיוֹאַצְיָעַ
די אַזְיגֶעָן פָּעַרְבָּלְעַנְדָעַט, וּוֹעֵן די אַיְירָאַפְעָאַיַּי
גַּנְאַךְ אַלְעַמְעַן די מַחְזָה פָּעַרְנוּמָעַן, אַיזְוַסְאַקְיָי
יַזְדִּיקָשׁ טַאַכְטָעַר, וּוַעֲלַכְעַ אַיזְוַיְףַט דָעַר
צַו אַטְטַדְעַר אַיזְוַיְמָן, וּוַעֲלַשְׁעַ אַטְטַדְעַר
שַׁעַר, בְּרוֹזְדָעַר אַיזְוַיְמָן, וּוַעֲלַשְׁעַ אַטְטַדְעַר
עַיְצָאַזְוַיְמָן זַיְאַגְּאַנְצָעַן פָּרָעַמְדָן (גַּעֲוָעַן). אַיְ-
דִּי אַיְירָאַפְעָאַישׁ קַוְלְזָוְר אַזְוַיְיָ וּוְלְבָטְסְבָעַרְיָמָעַ.
אַיְהָרָע צַוְיָגָעַן וּוֹעֵרט גַּעַשְׁלַדְעַרְתָּ דָעַר נִשְׁתָּ
עַדְצָוְגָעַנְדָר וּוֹיְאַדְעַ בְּרִיאָה.
זַאְגָנָאַר שַׁוְעָר גַּעֲוָעַן צַו פָּעַרְלָאַנְגָעַן פַּיְזָן אַ
צַוְיָגָעַן אַזְיָיְף אַזְוַיְ קַוְלְזָוְר, וּוֹאָס חַלְשָׁת אַזְוַיְ
עַהֲנָקִית אַיזְוַיְ אַזְיָסְעָלְלִיכְעַ מַאֲגִינְעָרָעַן צַו זַיְן
שַׁעַר, בְּרוֹזְדָעַר אַיזְוַיְמָן, וּוַעֲלַכְעַ וּוַיְיכָעַן גַּנְאַךְ

ווען פס האט זיך ארוויס געוויזען די אירא-
צע אדלאָר נונגעל פון אונטער די זומשפנפ-
ס האט זיך ארוויס געוויזען די גראינע שלאן-
נטער די מאָדרנע ביאָקען, ווען פס האט
או דאס קליגהייט או גאר כיטראָע איז די
אט צו פערלייכטערען דעם מענשס לַפְּגָּזָן
נאָך מעהָר פערשווערט, טיוועלס מאַשְׁינְזָן
מענשהייט צעקליאַטשפֿט, צעהָרְגָּעָם אוֹן אִין
איָנוֹאָלִידָעָן – די מענשהייט שָׂעָרוֹאַנדָעָלָט,
ארוויסגעוויזען, או די געפרעדינטן גְּלִיכְהִיט,
ייִהִיט" האט גאר צוגעדיינט אַלעֲמָעָן זֶה פֵּעָר-
עס אוֹן איָינְגָּעָפְּהָרָט גַּזְוֹאָרָעָן "פְּצִירָה-
טָפְּט אָונְן מְעֻרְשָׁקְאַפְּגָּגָן".
וואֹין צִיטָה!

MC

צונאמען מיט'ן איראפעאישען וויכן און בילדונג, וואָס
זוי האבען בעכטמען אין די איראפעאישע גימנАЗייכס האבען
זוי אויך איבע אנטטען די פערדארבענקייט, שלעכטן מדות אין
אויסגעלאסונגקייט, וועלכע איז בעדעקס מיט דעם איראפעאישען

קולדטור-מאנטעלל...
די בענטען, וועלכע זענען טאקי אין און גראיסע צאהל
טערהאנדען, זענען שווין צז. וויטס פערבלאנדזשעט און קידבען
אין אַשערקליכע טיפע זומפ, וואָס שוער, זעהר שוער דארף
אנקומען דאס אַרײַסְרָאַטְעוֹצָן זיי פון דאָרט און ס'אייז אַגְּרוֹיסְעָר
סְפָּק צי דאס אַזונטְפְּרָנְגְּהַמְּעָן אַ רְעִטְוְנְגְּסְ-אַקְצְּיָעְ וְוְעָגְּעָן זיי וְוְעָט
עֲפָּצָס הַעֲלֵפָּעָן אַז בְּרָעְנְגְּעָן פְּרָאַדְּיקְטְּיוּזָטְרָעָן
נִישְׁטָ וְוְהַנִּיגָּ אַז דָּעַר צָהָל זַעַנְעָן אֶבְּעָר דָּא אַאלְכָע
יְזִידְשָׁ טְפְּכָטָר וְוְאָס וְוְיִסְעָן, בְּגַנְּרִיְפָּעָן אַז פְּעַרְשְׁתְּגַחְצָן דָּעַט
אַידְעָאָל צְזָ שְׂטָאַלְצִירָעָן מִתְּתֻרָה אַז יְוִרְשָׁקִיט, בְּלִיבָּעָן טְרִיָּי
דָּעַר יְזִידְשָׁר פְּרָגְּאַנְגְּעָנְהִיט, אַכְּטָעָן אַז רְעַסְפְּגִיקְטִירָעָן פְּאַטָּעָר
אַז מִיטָּעָר, וְוְאָס דְּהִיטָּעָן דָּאָס וְרוֹיְסָעָ רְיִיכָעָ מְאַרְאַלְיִישָׁ-גִּינְסִיטִיגָּעָ
טְעַרְמְצָגָעָן - די יְזִידְשָׁע פְּרָגְּאַנְגְּעָנְהִיטִיס-יְרוֹשָׁהָ אַז עַרְצִיהָעָן די
קִינְדָּעָר אַינְסָ גִּיסְטָ פָּוּן דָּעַר לִיכְתִּינְגָּר אַיְבִּינְגָּר - טְלִיכְעָר תּוֹרָה.

די ליעצטע, וואס נאר זיי קענען וועקען זזוייפסני אינט
הארץ פון יודישן פאלק די אייביגע אלטער יודישע האפנונגען איז
נאר פון זיי קענען מירקערווארטען די אמרת'ע ציקונטיגע מאמעס —
ערצייהערינס פון א בעגייסטערט דור פאלץ' יידענטז און זיגע היי.
לייגקייטען — זונגען אבער דעוזאנזיזרט, צשפרירט איזן צעוויט
און האבען נישט קיין נאחסטע בעצייזונג אינער מיט דער צוויי.
טהער. זיעער אונזעהן צוישען די יודישע טעכטער בכל' איז דאדריך
ニישט צו בעמערקען, וויל די אנדער יודישע טעכטער וואס דען-
קען און פיהרען זיך פינקט פארקעררט ווי זיי, זונגען יא ארגאַנִי.
זידט אין פערשידענק פארטיעען איזן ארגאניזאָציעס.

די יעניגע פארטיען, וועלכע גבעען זיין כלומר'שט גיטיניגע
שפין און קולטורעלע נאטורונגען – וואס אין אמרץ איז דאס דער
געפערהיליכטער ניפט פארו זיינער יודישער נשמה – מהן אבער
ニישט רזהען און פערשערירטען אלץ מהר און מעחד אַ גראָפֿער
פֿערצּוֹוּיגּעַט נען אַבְצּוֹרִיסּעַן די אַיבְרִינְגּ יְזִידִישַׁפּ טַעַכְתָּעַר פִּין
זְיוּרָעַ עַלְטָעַר אָזֶן פֿערמִיאָזָעַן אַין זְיוּרָעַ אַזְיגּעַן די שָׁעהַ.
סְטוּ אָזֶן עַרְהָאַבְעָנָסְטוּ יְזִידִישַׁפּ טַרְאָדִיצּוּסּ.
די יונגע יְזִידִישַׁפּ טַאַכְתָּעַר אַלְסַ אַינְדִּיוֹדוֹסּ, אַיז אַלְזָא
זו שׂוֹאַךְ זֵיךְ עַנְטָקָעַן צָו שְׁטָעַלְעַן די מַעֲכְתִּיגּעַ אַרְגָּאַנְיּוֹרְטָעַ
פֿערְבָּאַנדָעַן, וואס אַרְבִּיטָעַן מִיטַּ אַ רְעַגְלָעַרְעַן אַרְגָּאַנְיּוֹצְאַנְכַּ-
אַפְּאַרְאַט אַנְזִיףַּ צָו פֿערְשְׁפִּירָעַן אַנְטִי. יְזִידִשְׁקִיטַּ, פֿערְאַכְטָעַנְדִּיגַּ
דאס יְזִידִישַׁ רְעַלְגִּיעַזּוֹ לְפָעַן אָזֶן קָאַמְפְּרָאַמִּיטְרָעַנְדִּיגַּ די טְרַעַ.
גַּעַר פָּנוּם תּוֹרָה. אַיְדָעָאַל.

טענס בעמערקען מיר אָ ערוואָכונג פון אַרגאניזיזונג אָונ פער.
 אייניגונג אין די קרייזען פון די יזדישׁ רעליגיעזע טעלטער. אָונ
 אָט דער ערוואָכונגס-געדאנק פערשטארקט זיך אָין געפיגנט אלצ
 מעהָר אָין וויטער אָ טיפערען אָפקְּלָאנְג. אָין אָין אָ טילְלָעָט
 זענען שווין די אַרגאניזאָצִיעָס צוירות "בֵּית יַעֲקֹב" אָ געשעה.
 נפֿר פֿאָקט.

אברה צו אינו דען משוויה אנטון : הונגריאנברג – גראנץ דורך פאסטן דריי טאג מיט דריי נעלט איזטגעטען בי ג-ט, א' איהר ש' יהות פאר זוי זאָךְ מצליח זיין – דאס וואָס די היינט טיגע מפלומרטשע איזנטעליגנטקעס וואָטפֿן געהאַלטען פֿאַן "אַבָּאָנָּעָס" איזן "פִּיקָּעֵס" איזן זיך אַיסגעלאָכֶט פֿון אֹזָא אַרְעַאַגְּרַעַן אֹזָיפְּ אַגְּרַה.

די יוזדישע פֿרְזַי הָאָט צוֹ הַעֲרָעָן פֿוּנַ אֶט די פֿזְרִים גַּעַשְׁכְּטָעָן
דעֶר אַינְגְּבָעָן גַּבְּאָרָעָר יְזִידְישָׁעָר שְׂטָאָלָץ אֶט מְרָדְכִי וּוּעַלְכָּעָר פֿרְאָלָץ
יְאַמְּרִיט אַוְמְעָטָם זַיְינַן יְזִידְישָׁקִיט, זַיְינַן גַּלוּבָּעָן, אַפְּנַן בּוּינְגַּט זַיְינַן
ニְשָׁט פֿאָר חַמְּן, נַאֲר בְּלוּזַן צְוָלִיב דַּעַם סָאָטִיוו, וּוּאָס עַר מְרָדְכִי
איְזַן אֶט יְזִיד... (אַשְׁר הַזָּהָר יְהָדוִי); די וּוּאַגְּנְדָּעָרְבָּאָרָע קְלִיגְשָׁאָטָפָּע
פֿוּנַ אַסְטָרָן זְרוּכָּן פֻּרְבְּלָעְנְדָּעְנְדָּעָן הַמְּנָעָן מִיט אַיהֲרָע מְאַהֲלָע
צִיְּתָעָן כְּדֵי עַר זָאָל נִשְׁתַּבְּעָטְעָנָס פְּאַלְעָן אַוְיָף אַיהֲרָע פֻּרְבְּלָעְנְדָּעָן
טִיְּדִיגְגָּס-פְּלָעְנָעָר; די וּוּאַגְּנְדָּעָרְבָּאָרָע בְּעַצְּחָהְלָיְנָג פְּאָר די גּוּטָע
טְהָאָט, וּוּאָס מְרָדְכִי דְּהָאָט זַיְינַן קָעְנָג גַּעַרְעָטָעָט פֿוּנַ זַיְינַן צּוּוּיָּה
דִּינְגָּר-פֻּרְבְּרָעְטָעָר אַוְן עַנְדְּלִיךְ דָּאָס פֻּרְאִיְבִּיגְעָן זְרוּךְ אַסְטָרָן אֶט
דַּעַם אַגְּנָאָטְרִילִיכָּעָן וּוּאַגְּנְדָּעְלִיכָּעָן-אַקְטַמִּיט אַנְאַיְבִּיגְעָן יוֹם-טוֹן
אוֹן פֻּרְבְּרִידְעָרָגָן דָּזְרָן שִׁיקָּעָן אַיְינְגָּר צִוְּמָעָטָעָן מְתָנוֹת -
אֶט די אַלְעָג אַיְינַן נַאֲר אַוּלְכָעָן עַהֲנְלִיכָּעָן מְאַמְּנָטָעָן דְּהָאָבָעָן דַּעַם
יְזִידְישָׁעָר פֿרְזַי פֿילְגַּר, פֿילְגַּר צְוָוְזָאָר אַפְּנַן צְוָוְזָרָגְנָז

וואָל זי הערען – און בעגיסטערט ווערטן פון די ערצעה
לְגַנְגַ, ווֹאָס אִין אָוּן ווּרְט אַיְבִיגַ זַיְן דָעֵר רַוְהַם-מְאַנוּמֶנֶט פָאַעֲדָנָה
דָעֵם הַעַלְדִּישְׁקִיטַ מִסְרַתַּ-נְשָׁ אִין טִיפְעַן גַּזְוִיבָעַן פָוּן דָעֵר טְרִיבָּ
גַּעֲבַלְיְבָעַן יְוּדִישַׁ טְאַכְטָעַר. אִין זָאָל זַי אַזְיךְ הַיְינַט צַי הַעַלְלָ
פָעַן צַי דַי יְזִידְישַׁ רַעֲלִינְיְיעַ עַרוֹאַלְכִּינְג אִין פָּעַרְאַיְינְגְגָגַ פָּונְקָה
וּוֹי אַמְאָהָל אַסְטַר הַאָט אַלְעַ יְזִידְעַן פָּעַרְאַיְינְגַט אַגְּנַטְעַר גַּ-טְּ
פָאָהָן אִין הַאָט גַּעֲבַרְעַנְגַט צַי „בָּעַשְׁלִישָׁן אִין עַרְפְּלִילְגָּנָה“ – קִיטָּ
וּקְבָּלָה...

זֶה עַנְצָמָן זֶה הַרְבָּעָן!...

וַיְלֻעֵן אֹנוֹ מִזְטָה.

אנזער שטאם-פאטער אברהム ד
בעוואָסְטוּנִיג געמאָכֶט אַפְּן ז
איינְזִיגְעָן אַמְתֵּן גַּט. אַזְנוֹזֶעֶר
מְגַיְּר גְּפֻוֹעַן דֵּי פְּרוֹעַן - אָזְוִי
חרטִים

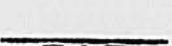
תְּמִימָה וְעַמְלָה בְּמִזְבֵּחַ

**סאנאטייש און פינסטער, געיגלז
דרונגען מיטן' גייסט פון געצע
מענשהייטס-האריוואנט בעוויזען**

שְׁפָתָהּ . אֲמַת אֶזְעָרָן
בְּעִשְׁתִּימְטָעֵן אַיִן טָוֵן דָעֵר נָעֵן
לְעַהֲרָעֵר אָוֹן אַוְיְקָעֵהָרָעֵר , נָ
דָאַמְּלָס וּוַיְלָעֵר רֹויְהָעֵר אָוֹן
אַבְּינָג , וּוְעַלְכָעֵר אִיז גַּלְיִיכְצִיטָ
אַנְצִיאָן , וּוְאָס דָצָר גַּלְוִיבָעָן
אַיְדָעָאָל אָוֹן דָעֵר פָּאַנְצָעָר-בְּעַזְבָּן
גַּשְׁיכְטָלִיכָע גַּעַשְׁפָהָעַנְיָשָעֵן אָוֹן
אַמְּ אַרְבָּהָט בְּצָר מָאַטָּה

שׁוֹן אֶס קִינְדּ צָו דָרְיִ יַאֲרֵ

אין וווײַטער זינגעט אויף זייןעם טאָטענס אַינְגֶּרְלִיכְעָן-קָעְכָּעָן
ס'איַז שְׁפֵעַט" ... "צֹ שְׁפֵעַט" — ווי די שְׁאָטָעָנָס אויף די
ווענד, הייבען זיך פֿונְגָאנְדָעָרְגָּהָן אַפְּהָאַלְטָעָנְדָיגְדָּג דָּעַם פֿעַטָּעַן
שְׂסִיעַס, — אויף זַיְעַר שְׂטָן-לְשׁוֹן. טָאָ וּוּגָעָן וּוּאָס רָעַדָּעָן זַיְזַיְן
פֿעַטָּעַן-פֿערְאַנְגָּאַנְדָּעָר? וּוּלְכָעָ בְּילְדָּעָר פֿוֹן זַיְן קִינְד וּוּלְפָעָן זַיְן
אַיְהָם בְּרַעְנָגָעָן, אַוְן וּוּלְכָעָ רָעַדָּעָן זַיְן דָּוְרָךְ אַלְסָס סָזָד פָּאָר
אַיְהָם, פֿאַרְעָן טְאָטָעָן?
אַוְן — אַוְן וּוּעַן שְׁפֵעַט! ? לְעַשְׁתָּעַר אַוְיסָס די לְאַמְפָּוּ! זַאַלְעָן
פֿערְשָׁוּינְדָּעָן אַוְיךְ די שְׁטָעהַנְדָּעָ שְׁאָטָעָנָס, שְׂזִין! זַאַלְעָן זַיְן פֿוֹן
מִין קִינְד אַוְיפָּהָרָעָן רָעַדָּעָן! וּוּילְיָן צַיְן וּוּאָס? סָאיַז שְׁפֵעַט!

טערס, ברידער איזן מענער, וועלכע בעזיצען די אינערליךע
אמתע פיער טויזענד יאהר אויסגעפריבטע איזן אוישטודירטעה
קילטור...
אין איז ערפלע ווי היינט וואס איראפא אלין ערקלערט
ויך אלס באנקראט מיט איהר "דעםאקראטיע" און ציוויליזאצייע
אונ איהר גאנץ קלאפער-געציג. אט ווענדען זיך אלעמענס אויז.
גען אדרער צויס "קאווצקע יושר" (באלשוויקעס) אדרער צו די
齊יטען פון "געראָ" (פֿאַשִּׁיטְעָן) איזן די בעסערע מענשען וויי.
סען זיך גארניישט וואו צו ווענדען. קומט אינער פון איזנדיינ
קומט עס בי זוי אויס ווי א ליכטיגער שטערען ואלאט פון הי.

• 100 • 100

מערכת איזק גוט, או וווען מיר זאלען איזנערע יונגען קין. דערלעך היטען טאג פארטאג, נעלטפֿען, היינט און מאָרגען, דאן קענען מיר אימער האָפֿען אויף גוטעס.

מיר דאָרְפֿעַן זיך נישט נאָרְעַן. אַ מענְשׁ לְעֵגֶט זיך נישט שְׁלֹאָפֿעַן אַ יוד אָפֿן שְׁטָעהָט אוּזִיף אַין דָעַר פְּרִיה אַ גּוֹי. אַ מְהֻלָּשָׁת וּוּעָרָת נִישְׁט אַיְבָּעָרְנוּאָכְט. אוּזִיף אַיְעַר קִינְד הָאָט נַעֲכְתָּעַן אַין שְׁבַּת וּוּעָרָת נִישְׁט אַיְבָּעָרְנוּאָכְט. אוּזִיף דָעַר נַאֲכָט הָאָט עָר זיך גַּעֲלָגָט דָעַר פְּרִיה גַּעֲדָאוּעָנָט אַין אוּזִיף דָעַר נַאֲכָט הָאָט עָר: עֲוֹוִיסָּה היינט אַין מִיט שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אוּזִיף דִי לְיִפְּעָן, דָאן וּוּעַט עָר: עֲוֹוִיסָּה היינט אַין דָעַר פְּרִיה וּוּידָעַר אַוְיפְּשָׁטוּהָן אַין וּוּידָעַר דָאוּנוּנָן אַין היינט אַוּוָנד וּוּידָעַר קָרִיאַת שְׁמַע לְיִיעְנָעַן, עָס וּוּעַט אַיָּהָם גָּאָרְנוּשָׁט אַיְנְפָאָלָעַן אַין זִין גַּעַדְאָנָק, דָאס דָעַר הַיְינְטִיגְעָר טָאג אַין אַנְדָעָרָשׁ וּוּי דָעַר נַעֲלְטִיגְעָר אַין מָאָרְגָּעָן אַנְדָעָרָשׁ וּוּי היינט. אַבְּפָר פְּלִילִיכְט וּוּעַט אַיָּהָר לְיִבְּעַ שְׁוּסְטָעָרָעָן, אַמְּאָל זַהָּר שְׁלַפְּכָט אַין הָזָוּ מִיט דָעַר קְלִיְינְוָאָרג אַין פְּעַרְגָּעָסְט צְצִיקְיָקָעָן זיך אַזְּבָּב זַיִדְעָנָעָן יָא אַדָּעַר נִישְׁט, צַי מַעַן וּוְאַשְׁנָן זַיִד יָא אַדָּעַר נִין, צַי מַעַן מַאֲכָט אַחֲמֹזְצִיא-צַי נִישְׁט, דָאן פְּעַרְגָּעָסְט שְׁוֹין דִי יְונָעָן קִינְדָעַר אַזְּרָ, זַי זַי דָאָרְפֿעַן דָאס טָהָן. עָס אַיז דָאָך יְנָגָג, עָס אַיז נָאָך נִישְׁט גַּעֲרָעָטָעָט.

זין אַנְגָעָזָאַמְעַלְט-פֿערְמַעְגַע...: עס איז גענֶצְלִיך אַין אַפְטִימִזָם געַקְלִידָעַט: פּוֹן דְרֹיְסָעַן שִׁינְיַת ווֹי פְּרִילִינְגַג, צִיכְתִּיג אַין רֵיִין, פְּרָאַכְטְּפָאָל אָונָן ווּאָרָעָם, ווֹי שְׂטִילְגַענֶצְלִיך שְׂטִילְ... ווֹי נְזַר דָעַר זִיכְעַנְדָעַר אַלְרִינוֹ נְזַעַן זִיךְ אַנְהָעָרִין, אַין אַפְגַּעַה אַקְטָע טַעַנְעַר פּוֹן

א גינטיגען גוטס...
אָט דָא זִיכְטַ וֵיך אַ טָאַטַע, בְּעַטְרָאַכְטָעַנְדִיגַ רַעַם
דיין-ו-וחשבון פון זיין „ברוזדור“ בְּיוֹאָגָסְרוּעַנְדִיגַ זַיִן גּוֹרְלַי, וּזְאָס
פָעַרְקִירְפָעַלַט וֵיך אַינְמַ גּוֹרְלַי פָון זַיִן - פָון גַט נִישָׁאַקְעַנְעַ
בַת-יִחְיָה, וּזְאָס אַיז אָפְשָׂר יְוָנָגַ גִּיסְטְלִיךְ צִים תְּרוּם גּוֹפָאַעַן,
זַי גַעֲפִינְט וֵיך הַעַט וּוֹיִיט אַיבָעַר וּוַיִּט, הַעַט אַיבָעַר וּוַיִּט יִמְים
אוֹן מְדֻבְּרִוֹת - אַין שְׁקָלָאַפְונָגַ פָון אוֹמֶעַט אוֹן קָאַשְׁמָאַר;
וּזְאָס אַיהֲרַ האָרָץ, אַיהֲרַ נְמַנָּה, אַיז צְוִירַעַן, אַוִּיסְטָרַעַילַישַׁ זַי
בִּיסְעַן...
דָאָרט וִיצְטַ דָעַר טָאַטַע בְּעַטְרָאַכְטָעַנְדִיגַ די טָאנְגַעַנְדַע שָׁא.
טָעַנְסַ פָון זַיִן שְׁטִיבָעַעַז - וּווִ דָעַר שְׁטַן פָון זַיִן אַינְצִינְעַס
קִינְד... וּווִ זַיִן מוֹלִי וּוֹיִלְ אַגְעַן אַדְעַר זָאנְטַ: אַיר וּוֹלְ

אנ' אפ

אַבְעָל צֵדִים אַמְעָס^{*}

וי איז אין דעם מאמענץ געווען שטארקער פון א ליב, א פלא.
קער פיינער איז פון איהרע אויגען בעפלויגען. זי איז געווען
גרייט אויף ליעבען און טויט. און דאן האט זי געיגט. אויב
מען געהט מיט מסירת נפש, זיגט מען אַלע מאָל. דאס איז גע.
וווען דער קרייזיס. פון דאן אן האט ער שוין נישט געוואָלט מעהה
מחלי שבת זיין און זיעדען קינדער פיהרען זיך פיין יודיש, זי
האבען געקידען א הoxicע בילדונג, אבער געלביבען יודען. דער
שבת איז גאנץ בי זיי, דער טיש שבת איז פול, קינגער פעהלאָט
ニישט, זי דארך שוין יעצט נישט איזו שטארק קעמאָפָען, וויל
זיז האט דעם ערשטען דעם גאנץ ערשטען שבה סערהייט, קען זיז
שוין יעצט לייכטער ליעבען.

טערער, ברכה געבענדער איל צו דער יודישער מנורה, צו
ישען לייטעל, וואס פלאקערט אין אלע יודישע נסמות, אַפְּנָא
געט אין די קלענסטע ווינקעלען פון די יודישע הערצער
פֿעַסִּיםַיְזָמָן אֵין אוֹיךְ נִשְׁתַּת דָּרְפָּאָר, ווֹילְאַךְ בֵּין חֹשֶׁד
יודישע פרוי, די סופטעלע, בעגיסטערסע, יודישע פרוי, אַפְּנָא
זאל זיין טויב און אַכְּזָרִיתְדִּיגְגָּה גְּרָאָד צָם ווּקְפָּנְדָּעָן קָוְלָא
דער יודישער געשיכטע, פון דער יודישער מְפַרְטִּירָאַלְאַגְּנִיעַ,
הארץ-רייסענדען קָוְלָא פּוֹן אַינְגָּרָעָן קְדוּשִׁים-העלדען, ווּצְמָנָס
לְעָרָה האבען, בעט זיער שפרונג אֵין פִּיאָר אַרְיָן, מְפַהָּר
לְאַמְּטָה פּוֹן אַינְגָּרְלִיךְ-גִּיסְטִיגָּעָן פִּיעָר-פְּלָאָם, ווֹי די פּוֹן מְצָרָ
ישע הענד פְּעָרְלַעֲגַטָּע פִּיעָר-צִינְגָּעָן, גָּלוּבְעַנְדִּיגְגָּה, אָז זַיְעָר
יג-העלדיישער שְׂרִיט, ווּצְטָאָגְלִיהָזָן, בעגיסטערען אֵין שְׁמַיִּים.
די נַאֲקָבוּמָנְדָעָן יְדִישָׁע דָּרוֹתָה.

ווארום, האבען אָזָא חַשְׁד צו דער יודישער פרוי וואָלַט
יסען: אַ נִיּוּעַ אַפְּעַרְאַצְיָע אָזִיף אַדְמָס — — נִשְׁתַּת רַוְּפָ
הארץ אֵין נשמה; אַ נִיּוּעַ, אַ גִּיסְטִיגָּע שְׂטָאָרָב-קָלְהָה פּוֹן
אָזִיף דער יודישער ווּלְט — אֵין אַיךְ הַעֲרָה אַגְּנָטָעָר מִיר
סְפָאָזְמִירָעָן אֵין לְאַמְּנָטִירָעָן פּוֹן דער אַיְדָעָלָעָר יְדִישָׁע
וועַלְכָעַ וואָרְפָט מִיר פָּאָר אַונְהַעַפְּלִיכְקִיט אֵין נִשְׁתַּת-גָּאָ
קִיטִּיט אֵין מִינְעָ אַוְרְטִילְעָן בְּנוּגָעָן די יְדִישָׁע פרוי, וואָס
פִּידְעָן נָאָר אַיְנָעַלְבִּיט אֵין גַּעַצְעַטְעַלְטָעַ, חַנּוּפָה/דִּיגְעָ
זְיַעַנְטָעָן...

נִשְׁתַּחֲוָה וְעַד נֶרְפְּסָטָעָר זִונְגָּן-יִכְתִּיגְקִיט פֵּין דֵּי אַלְטָע תּוֹרָה
בְּלֹעַטָּע ; -

אָז דָּאָס אַיִל
רְבָּרָה מִצְּבָּה אֲמָת

...בְּאַת זֶה נִשְׁטָן...

וזל מיד ערלויבט זיין אפצען זיך מודה צו זיין: קיין
אריין אין דערמיט מיט מרה-שחוּרָה/דיגעס ברגינס זיין בדזונגען

בן התחלת נישת א' פונזנמן א' פז'ימיסטי, ווי דוקא די א' בראד'ערבווען, הצעיר בפוזנן, האב איך אין

זונטשע" סון דער היינטיגער יודיזער פרײַ... אַבער בחןן אַיעָר מִיבָּהָאָן גַּוְיִן אַפְּנַיְהָן זֶה זֶה...

יגריש היילינקייטען, זאָל מעהֶר נישט קאנען זיין קיין גער יודישער סרוּי, וועט עס איזק העלטען ווי פאר אַהרגען

ד' אויפגאבע פון דער יידישער פרוי.

שאנו

א. מ. רָגְאֹוִי.

H. L. Kadisohn / Pieśń poranki

Arego, duszność, aż w gardle gniecie. Wstaje z nędznej pościeli, zimną wodę ręce myje i oczy zaspalone—kułakiem przeciera. W rozczochnie się drapie kędziorą, przeciąga się jak długi, ziewa—szeroko—szeroko—i u wrót dusznej staje obory.

Zimna struga powietrza pierś nagą oblewa, z olbrzymią rozkoszą w płuża ją wciąża.

Ha. Ty mocny Boże! Toż jeszcze ciemnawe przedświtu grantowe płachty ciężko wiszą, nad światem,—a hen w dali, gdzie wód ramiona sine, soczyste obejmują łęki, tam srebrnych mgieł postacie korowodem się kołyszą.

Za ręce się biorą zwiewne — i się kołyszą w tańcu lekkim, a smętnym, jako liści wiew

Świat się ze snu budzi. Aremu w piersiach jakieś dzikiej radości rozszalał krzyk, boć czuje wokół siebie boskiego piękna głębię bezmierną.—Hu-hu, hu-hu! Zabrzmiło głośnie. I rozpoznał krzyk swe skrzydła nad polami.

Are z miejsca się nie ruszy, choćby pioruny trzaskły, choćby wilki mu owce pożarły!—

Precz, gdzieś za góry, za lasy uleciały żale i ból wszystek.—

Nagle płaczliwe beczenie jego najmilszej owieczki, za serce go łapie. Już idzie, już pedzi. Już, już. Tam owce się duszą w ciesnej oborze. Chce do nich biec, i na łęki szmaragdowe je wypuścić. Niechaj wykapią swe wełnistne grzbiety w rosie rannej. A jednak Are się nie ruszy.

Oczy swe,—habry, oderwać nie może od szerokiej cudnej dali, w niemej stojąc zadumie.

A już na wschodzie, blada dłoń, zasłonę zwolna rozsuwa.

Purpurowy—zajaśniał krąg—i słońce się śmieje.

I łamią się promienie ciepłe, przetykane szczerym złotem w barwie tęczy.—

Pieści swym blaskiem gąbcząstą, dyszącej ziemią czerń.

I kwitnie jak pisznej róży kielich.

Gra na strunach jego jasnej duszy — poranka cudna pieśń.

W Arym się rozsumiał ocean falisty, bez miar i granic—uczuć wdzięcości ku Bogu.

Zachwytu i miłości modły, kołyszą się w nim jako trzcinę.

I z rozpędem na ziemię mokrą jeszcze od lez rosy się rzuci—prosto z duszy, najczystsze perły—lzy płyną cicho, bez szeloti.

Mocno, tak mocno, usta do ziemicy czarnej przyciska — i bezgłośnie szepczą wargi:

Wszechpotężny, Jedyny mój Boże! Ja cię miluję, duszą mą całą, za piękny twój świat, za każdy szmer wody, za każdy szum trawy, za każdy śpiew ptaka.

O Boże, o potężny!

Nie. To mało. To nic. Ale za wiele czuje, bladą się wydaje modlitwa te, maleństwem niegodnym dziękczenia tylu Piękna i cudów—

Ale jakże tu mocniej Bogu dziękować, jakże?

Are pomyślał chwilę. Już wie. Porwał się na nogi, dwa palce w usta włożył — i nagle, gwizd, przemijający dreszczem, przeciął powietrze.

Zgięły się w modlitewnym pokłonie, długie włoży traw, bijąc pokłony. Zadrzała, zaszumiała liściasta korona gruszy siwej, w pieśni dziękcynnej, wzbiło się pod obłoki małe szare ptaszki polne, koskada jasnych trel, do chóru modlitewnego się łączą.

A tej modlitwy tony przepiękne, jasnią uskrzycone, jako dym ofiarny w niebos lazur przecroczy się wzniosą.

I pójemają najczystszą modlitwę—pieśń poranku, anioly srebrnoszydłe —

I u stóp płomiennych Boga składają.

Poszepty duszy

Dawniej nie wiedziałem nigdy, że mam krótki wzrok. Kiedy raz przypadkowo nałożyłem okulary, zauważałem nagle, że przybliżylem się do wszystkich przedmiotów. Działo mi się, że nagle uzyskałem w świecie podwójny udział.

Tak samo dzieje się, skoro na świat patrzymy przez duszę. Tak się do nas świat przybliża i tak się staje zażyły, że wydaje się nam, iż powróciliśmy do ojczystego. Świat staje się zupełnie naszą własnością tak, jak instrument dopiero wtenczas przynależy nam zupełnie, kiedy umiemy zeń wyczarować jego muzykę.

* * *

Życie religijne jest wyzwoleniem świadomości. Gdy dochodzimy do takiego życia, znajdujemy zawsze bezpośredni dostęp do duszy. Dotąd widzimy ludzi po przez medjum uprzedzeń lub samolubstwa, które dzierżą nas od wszystkich rzeczy, niby zasłona mgły. Za podniesieniem tej zasłony nitytko widzimy żywe formy świata, lecz przybliżamy się do jego wiecznej istoty, którą jest niewypowiedziane piękno.

Są ludzie, którzy dowodów dla prawd religijnych szukają w świecie zewnętrznym. Napotykają może przy tem duchy lub jakiekolwiek nadzmysłowe zjawisko przyrodnicze — te wszakże równie mało zbliżają do religijnej prawdy, tak jak wyrazy słownika mówić mogą o poezji.

* * *

Życie nasze dosiada najwyższo szczytu, kiedy zdolne jest Boga przyjąć gościnnie. Żyjemy w świecie Bożym i zapominamy o Nim samym, bo kto zawsze tylko przyjmuje a nie daje sam, ten prawdy nie znajdzie nigdy. Podobni jesteśmy do pustyni, która, deszcze wchłania, nie oddając wzamian owoców — i tak przyjmowanie jej nie ma znaczenia. Bóg daje nam świat, a my dar Jego dopiero wtenczas bierzemy na własność, gdy świat nasz ofiarujemy Bogu.

W świecie naszej powszedniości żyjemy w ubóstwie, oszczędnie szafować musimy środkiem, nasza siła łatwo się wyczerpuje i do Boga naszego przychodzimy żebiecąć, aby życiu naszemu radość dać. W dni świąteczne wszelakie nie skąpimy; wtedy rozpościeramy swoje bogactwo i równi Bogu czujemy się wdawanu naszem. W dni takie radość własną prynosim Mu w darze. I wówczas bliscy jesteśmy Bogu istotnie kiedy nie nędza, lecz radość nasza wiedzie nas do Niego.

R. T.

Na marginesie.

OD REDAKCJI.

Dłuższy czas upływał od czasu ukazania się ostatniego № „Wschodu”. Ale przerwy tej nie myśmy winni. Winiątka otwarcie mówiąc, rzucamy jedynie na naszych p.p. Czytelników, którzy wówczas, niesięci, nie dobrze jeszcze rozumieli potrzeby własnego polskiego słowa.

Dziś, ja świadczę kategoryczne nawoływanie, zdaje się, że grono naszych czytelników, pod pewnym względem, już uważało sobie potrzeby podobnego wydania.

I niniejszym też zadość czynimy ich życzeniom, oddając wice święty № „Wschodu”, ale z tem tylko zastrzeżeniem, że wszędzie i zawsze pamiętać o nim będą.

ERECH-ISROEL.

Erec-Israel — jest to dziś namiętny krzyk każdego żyda, który, co dobrze odzwierciedla we wnętrzu stan duszy całego narodu. Zainteresowanie dla Palestyny wzrosło do tego stopnia, iż przewyższa wszelkie oczekiwania.

I tem też większe jeszcze znaczenie ma ten ruch, gdyż prawie najgłówniejszy udział biorą w nim żydzi tradycyjni, ci którzy istotnie są wierzeni synami tej ziemii.

Wiara i cierpliwość — i Bóg da, że doczekamy się wyzwolenia.

„CZY JESTTO PRAWDZIWE ROZWIĄZANIE”.

W ostatnim zeszycie „Bejs Jakow” ukazał się artykuł pod powyższym tytułem, w którym autor, p. A. Z. Frydman, sili się dowodzić, iż żeńskie szkoły typu „Chawaces” są dla nas, żydów ortodoksów, zupełnie byteczna i nawet... szkodliwe. Nie mamy tu najmniejsze chęci polemizować z wywodami p. Frydmana — który zresztą sam nawet nie może uporządkować swoich myśli w tej sprawie — idzie nam tu jedynie o sam fakt.

KRONIKA.

— W ostatnich miesiącach dzieje się zauważać wiele przyrost żeńskich szkół ortodoksyjnych urządzanych na wzór szkoły krakowskiej „Agudas Isroel”. Dotychczas już zajestrowano przeszło 30 takich szkół.

— W czasie swego pobytu w Jerozolimie, rabin Alter z Góry-Kalwarii ofiarował 10 fun. szt. na rzecz budowy żeńskiej szkoły ortodoksyjnej.

— Dr. Deutschländer, członek wszechświatowej egzek. „Agudas Isroel”, ma wkrótce przybyć do Polski, celem zwiedzania szkół „Bejs Jakow”

— Znany w Polsce działacz „Agudy”, Dr. Korlebach z Kononji, ciężko zachorował.

BIBLIOGRAFIA.

ŚLADY MESJASZA. — Dr. I. Brauer. Wydawn. „Jesurun”, Warszawa, 1924, 16-o, str. 108.

Jest to praca wybitnego filozofa publicysty a zarazem jedna z najpiękniejszych książek na naszych półkach księgarzyńskich. Książka ta daje dużo do myślenia.

Układ graficzny jak również druk i papier robią dodatnie wrażenie.

„Ortodoksyjne Biletych”

miesięcznik, zeszyt 4—5, rok III. wydawn. „Sgudo” Łódź.

Ostatni zeszyt ujawnia dużo nakładu pracy redakcji. Ładny jest p. Gutman w swej prozie i ciekawa, zdaje się być biografia rabina Halperna pioła Dr. Niemcewicza, jak również historyczne szkice p. Jawica, W. Laichtera, jak świadczy ostatni jego wiersz, wcale jeszcze nie zasłużył na podobne naprawie jakim mu „Dyglenu” robi. Odzywają się tu, zdaje się, jedynie grzeczy a priori skazanych na śmierć...

Uwagi p. I. Są pod pewnym względem słuszne, lecz nawiązanie są zbyt jaskrawemi barwami.

HADERECH — organ wszechświatowej Centrali „Agudas Isroel”. Wiedeń. zeszyt I. Rok VI.

Po dłuższej przerwie, znów ukazał się tak potrzebny nam organ informacyjny. Udział biorą: Dr. Kohn, W. Papenheim, Ajz, Halewi i red. rab. Hurwic. Kronika jest wspaniała. Winiętą tytułową rysował znany wiedeński mal. Uriel Birnbaum.

T W U N O — miesięcznik. Zeszyt I—II. Rok III. Red. rab. I. Z. Dworec. wyd. wydawnictwo „Sgudo” Łódź, Stron. 16.

Zeszyt coprawdu ubogi jest w treści, lecz prace są dość oryginalne. Szkoła, że miesięcznik ten okazuje się z tak wielkim opóźnieniem.

Dyglen — miesięcznik. Organ zrzeszenia młodych ortodoksyjnych „C. E. I.” w Polsce. — Warszawa. Zeszyt 4—6. Red. A. Z. Frydman.

Artykuły coprawdu żywe, lecz płytke pod względem treści. Niedojrzaly jest jeszcze do druku „obraz” p. Staszewskiego, jak również „myśli” p. L. Zewa.

Godne uwagi jest wiersz p. wiersz p. Rimojna i feljeton w odcinku.

Dodatek do miesięcznika „Bejs Jakob”.

Kierownik literacki: W. LAICHTER.

W S C H Ó D

DLA SPRAW ŻYDOSTWA

ROK II.

ŁÓDŹ, MARZEC, 1924.

Nr 1.

Dr. N. Birnbaum / Lud Boży

ciąg dalszy

Początkowo wstydziłem się jeszcze przyznać do tego poznania, ale przedko przewyciąłem ten falsowy wstęp, a jego miejsce zajął nowy, płomienny wstęp, który mnie i do dziś dnia jeszcze nie porzucił,—wstęp, że tak długo mogłem się znajdować pomiędzy tymi, którzy Go nie znają; że poznanie swych przodków—największe, co kiedykolwiek było na świecie—tak długo we mnie nie zabrzmiął; że głos mego ludu tak długo we mnie milczął.

Wtedy to otrząsnęłem się od tej reszty materializmu, która dotąd we mnie żyła, klęcząc dzieje.

I wówczas dopiero poznałem swój naród, odrebroność jego treści i istoty. Wiedziałem, oczywista, że także u innych narodów—zanim jeszcze do nich wpływ żydowski dotarły—wyrósł ludzie, co znali, lub byli przynajmniej blizcy poznania Boga. A jednak ich On nie posyłał, by niesli od Niego zwiażstowanie swym narodom i wyprowadzili je z Nim w świat. Posłami Jego nie byli, ani Go kochali. Stanęli jedynie na wyżynach i zimne obojętnością filozofowali o Nim, a narody tymczasem nadal same kroczyły swemi drogami; boskości szukali w świecie, w różnych zjawiskach, a skutkiem tego, oczywista, podzieliли ją na obrazy; swemi zmysłami rozdrobnili i rozkawałkowali Stwórcę. Tylko my, wyłącznie my, pyłek śród gór, od najodleglejszych czasów pierwi i jedyni z pośród wszystkich, zarówno na wschodzie jak i na zachodzie, tylko my nie potrzebowaliśmy dopiero szukać Go, by poznać. Jedynie dla nas był On wiecej niż filozoficznym odkryciem, i wstąpiliśmy z Nim w świat, by właśnie przez Niego świat zobaczyć, i do historji, by zbudować ją wedle woli Jego. Jedynie myśmy zespolili dla Niego swe małe grono, za potęgą nie zatęskniliśmy, dla siebie małoskowatych zysków nie szukaliśmy.

Osieroceni i niepewni pozostaliśmy od najstarszych czasów pośród ludów poganskich: niezwykłymi stworzeniami z którymi nie wiedzieli co począć. I tak samo później, po długich wiekach zetknęcia się z nimi, pozostaliśmy tymi samymi dumnymi osieroconymi ludźmi. Bo chociaż daliśmy im nową treść religijną i wcisnęliśmy w nich oparty, ciasny świat naszą myśl boską, która wciąż tam fermentuje (tyle tylko można mówić o jakimś rodzaju duchowego żywodawstwa kolonialnego), jednak ich uparte poganske wnętrze wywołało coraz nowsze przewroty przeciwko naszej wielkiej i jednej jedynej rewolucji ducha ludzkiego, coraz częstszej, coraz zwartszej, coraz otwarszej, były ich napady na to wszystko, co wyrosło u nich na gruncie idei żydowskiej, i to wszystko wyraźnie wykazało, że tkwi w nich jednak ukryty dotąd zapas zbutowanego instynktu. Okazuje się, iż nie mogli tego wybaczyć, że pierwiastek i część treści przejętej przez nich religii były żydowskie.

Szczególnie od czasów odrodzenia wzmogły się ich ataki przeciwko hasłu żydowskiego: „Wpierz Bóg, potem Świat” i przeciwko boskim ograniczeniom człowieka; coraz więcej tesknił stary instynkt poganski do wydostania się z tych więzów, by znaleźć ujście do swej t. z. „wolnej gry sił”, w której zabija nietykko Cain Abla, lecz także jeden Cain drugiego, a czasem nawet jeden Abel drugiego. Myśmy jednak byli jak ludzie, co siedzą w wolnym od wiatrów porcie i wyglądają na morze i na jego dzikie nawałnice. I z oczyma pełnimi zdziwienia przypatrzyliśmy się wojnie, wielkiej wojnie, co się tam na zewnątrz toczyła o małutką cząstkę naszego żywodawstwa, a pozostaliśmy w porcie,—pozostaliśmy sami z temi straszniemi świętymi tajemnicami wieczności.

Bóg nas wybrał, my Jego.

Przełożył M. W.